

Grek didaktiki poeziýasynyň atasy: Gesiod

Category: Edebiýaty öwreniş, Goşgular, Kitapcy, Poemalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Grek didaktiki poeziýasynyň atasy: Gesiod GREK DIDAKTIKI POEZIÝASYNYŇ ATASY

► **GESIOD**

■ **Gesiod kim?**

Görnükli grek şahyrlarynyň biri-de Gesioddyr. Grek didaktiki poeziýasynyň atasy hasap edilen Gesiod, megerem, Gomerden soňraky döwürde ýaşan bolmaly.

Gomeriň tipiki gahrymançylyk kyssalaryny we möhüm wakalary gürrüň berýän epiki şygylaryndan tapawutlylykda, Gesiodyň ahlak-didaktiki temada gürrüň berýän hekaýatynyň maksady okyja ahlak taýdan terbiýeleýji täsirleri bermek bolupdyr.

Gesiod hem edil Gomer ýaly: şahyr hakynda anyk maglumatlar biziň günlerimize gelip ýetmändir. Emma hernäme-de bolsa, alymlar onuň ömri hakynda azajygam bolsa maglumatlary edindiler. Bu maglumatlaryň köpüsü onuň öz eserlerinden szüslip alyndy.

Iň hakykata ýakyn çaklama şahyryň b.e.önü 700-nji ýyllarda Orta Gresiýanyň Askra obasynda doglanlygydyr. Goşgularyna üns berseň, ýaşlygynda çopançylyk edendigini, kakasynyň ölüminden soňra-da daýhançylyk bilen meşgullanandygyny bilse bolýar. Gesiod garypdygyna garamazdan sözüň doly manysynda tipiki obaly daýhanyň obrazyna girip bilmändir. Her niçik-de bolsa, kyn durmuşda ýaşan daýhanyň dünýägaragşyna onuň eserlerinde göz ýetirmek mümkün.

■ **Gesiod we ylham perileri**

Ýaşlygyndan şygryýete gyzygan Gesiodyň ýanyna günleriň bir günü edebiýatyň we sungatyň zenan hudaýlary bolan «ylham

perileri» gelip gidenmiş. Periler dumanyň aňyrsyndan çala görnüp duruşlaryna Gesioda hasa bilen şahyryň labyzly sesini bagış edipdirler. Olar beren sowgatlaryny hudaýlaryň adyny şöhratlandırmak üçin ulanmagy sargapdyrlar. Gesiod özüne aýdylany tüýs ýüregi bilen berjaý edipdir, gün yrman döredijilik duşuşyklaryna, edebi bäsleşiklere gatnapdyr. Ylham perileri bilen geçen syrly duşuşygyň netijesinde meşhur «Hudaýlaryň doguşy» ("Teogoni"), «İşler we günler» eserlerini we başga-da birnäçe goşgularý ýazypdyr.

■ **Ylham perileri** (muzalar) **bolanda kim bolýar?**

«Ylham perileri» diýip hudaýlaryň hudaýy Zewsiň we hakydadır ýatlamalaryň zenan hudaýy Mnemosinäniň dokuz gyzyna aýdylýar. Sungatyň hudaýlary bolan «ylham perileri» döredijilik adamlaryna joşgun we progressiw güýç beripdirler. Ylham perileriniň atlary we seredýän ugurlary boýunça şu aşakdakylardyr:

1. Kalliopa – epiki şygyr boýunça;
2. Klio – taryh boýunça;
3. Erato – liriki poeziá boýunça;
4. Ewterpa – saz boýunça;
5. Melpomena – tragediá žanry boýunça;
6. Poligimniá – ritorika we oratorlyk sungaty boýunça;
7. Terpsihora – tans boýunça;
8. Taliýa – komediá žanry boýunça;
9. Uraniýa – astronomiá boýunça.

Gesiodyň ölümü baradaky maglumatlar hem anyk däl. Rowaýata görä, Gesiod syýahat edip ýörkä, özleri bilen bile ýola çikan maşgalanyň ogly tarapyndan öldürlipdir we Lokrisde jaýlanypdyr. Başga bir rowaýatda onuň ystyhanynyň Orhomen şäherine äkidilendigi we ol ýerdäki bazaryň ýerleşýän ýerinde şahyryň hormatyna heýkel dikilendigi aýdylýar.

■ **Döredijiliği**

Gomer ýaly Gesiod hem biziň günlerimizde-de öwrenilýän we ürc

edilip okalýan iki meşhur poemasyny ýazypdyr. Edebiýat taryhyň öwrenijiler onuňam edil Gomer ýaly eserlerini bir özi ýazdymy ýa-da şärikdeşlikde ýazypdymy diýen jedeliň üstünde kelle döwýärler. Ýone Gesiodyň hakykatda ýaşap geçen adamdygyny, «Teogoni» bilen «İşler we günler» poemasynyň agramly bölegini özuniň ýazandygyny alymlaryň aglab alegi ykrar edýär. Poemalaryň diňe käbir bölümleriniň başga awtorlar tarapyndan goşulandygy barada şübheler bar.

■ **«Teogoni»**

Gesiod «Teogonide» hudaýlaryň taryhyň beýan edip, ylham perileriniň öñündäki borjuny «haklapdyr». Poemanyň mazmuny ýaradylyşdan başlap hudaýlar we zenan hudaýlar barada gürrün berýän hekaýatlardan düzülipdir. «Teogoni» älemiň, hudaýlaryň we dünýäniň düýp manysyny açyp görkezýär.

■ **«İşler we günler»**

Jemi sekiz yüz setirden ybarat «İşler we günler» poemasy şahyryň erkek dogany Perses bilen aradan çykan kakasynyň mal-mülküniň üstündäki oňuşmazlykdan söz açýar.

Poema iki doganyň dawalaryndan düzülen fablar we mitler bilen doly. Eser zähmet çekmegin tutus adamzadyň takdyrynda bardygyny, ýone bu takdyra boýun bolmak bilen birlikde ýadawsyz zähmet çekenleriň rowaçlyk gazanyp biljekdigini magtayär.

Poemada beýan edilen hekaýatlarda ýaltalyk, adalatsyzlyk, galphorlyk, kezzapçylyk, süýthorçylyk ýaly pis pişeler ýazgarylyp, halal zähmetiň, doğrucyllygyň gymmaty öne çykarylýar. Gesiod hemme gowy zatlaryň sakasynyň zähmetdigini, hudaýlaryňam, adamlaryňam ýaltalygy ýigrenýändigini öne sürýär.

«İşler we günlerde» adamzadyň taryhy Gesiodyň düşündirişi boýunça «Adamzadyň baş eýýamyna» bölünýär. Iň uzak eýýam bolan «Altyn eýýam» – adamlaryň hudaýlar bilen bile ýaşan döwrüdir. «Kümüş eýýamda» – çagalyk 100 ýyl dowam edipdir, ýone kämillik ýaşy gysga we çaknyşyklardan doly bolupdyr,

«Bürünç eýýamy» agyr söweşlerden doly döwür. «Gahrymançylyk eýýamynda» orta çykan gahrymanlar saýasynda ýasaýyış biraz durnukly ýagdaýa gelipdir. Emma bu döwürem tamamlanyp, gahrymanlar ärdemli ruhlaryň ebedilik dynç alýan ýeri bolan Eliziý öleñligine gidipdirler.

Gesiod öz ýaşan döwrüne «Demir eýýamy» diýip at beripdjr. Şahyr bu eýýamy agyr işleriň we horluguň döwri hasaplapdyr.

Dr. Nancy CONNER. Edebiýaty öwreniș